

NILS ELVANDER:

Behövs TCO?

Professor Nils Elvander analyserar TCO:s politiska engagemang. Han konstaterar att ett sådant är nödvändigt, då samhällsutvecklingen tvingat facket att gå in i politikens mest omstridda frågor för att kunna tillvarata medlemmarnas intressen. Under 70-talet har emellertid TCO glidit allt närmare LO och SAP. Det styrs nu av en aktiv övervägande socialdemokratisk "elit", medan den passiva makilösa "massan" har ungefär samma partisympatier som folk i allmänhet men med en viss övervikt för den borgerliga sidan. Remissyttranden och andra uttalanden avspeglar därför inte längre medlemmarnas åsikter. Särskilt markant är detta i fråga om löntagarfonderna. Författaren drar slutsatsen att TCO bör upplösas och ersättas med vertikala "industriförbund" av typ PTK.

TCO:s partipolitiska neutralitet har diskuterats alltmer intensivt de senaste åren. Den borgerliga pressen har pekat på en lång rad ställningstaganden i partipolitiskt omstridda frågor, där TCO gått på ungefär samma linje som LO och socialdemokratin. Man har sagt att denna hållning står i dålig överensstämmelse med åsikterna hos medlemskårens majoritet, som bevisligen är borgerligt inställd. Man har också varnat för att alltför många bestämda uttalanden från TCO-ledningens sida i kontroversiella politiska frågor utanför det rent fackliga området kan bli ett hot mot organisationens sammanhållning. Det har slutligen sagts – även från statsvetenskapligt håll – att de fackliga organisationernas allt starkare engagemang i alla slags politiska frågor rubbar balansen och arbetsfördelningen i det politiska systemet mellan partier och intresseorganisationer och leder till ett korporativt system. På detta sätt vävs problemen kring partipolitisk neutralitet, medlemsdemokrati och korporativism samman, och hela diskussionen får udden riktad särskilt mot TCO-ledningen.

Den kritiska debatten kring TCO:s roll i politiken är ingalunda ny. Den fördes med nästan lika stor intensitet och med ungefär samma argument under 50-talet. Kritiken inriktades emellertid mera än nu på personfrågor – med den socialdemokratiska riksdagsmannen och TCO-direktören Valter Åman som främsta måltavla. Åman hade starka motståndare även inom TCO. Den ledande motståndaren var Harald Adamsson, som förenade posterna som ordförande i TCO och ordförande i det största förbundet SIF och som lustigt nog också var social-

demokrat. Personmotsättningarna och de ideologiska spänningarna inom TCO kulminerade under ATP-striden 1957–59. Åman och Adamsson företrädde de båda huvudlinjerna i pensionsfrågan, lagfäst obligatorium respektive avtalsgrundad frivillighet. ATP-striden hotade att splittra TCO i två ungefär jämnstarka läger. Problemet löstes genom att TCO avstod från att ta ställning i huvudfrågan obligatorium contra frivillighet.

Men det blev inte lugn och ro inom TCO förrän både Åman och Adamsson lämnade sina befattningar, som 1961 övertogs av en och samma person, Otto Nordenskiöld. Därmed hade TCO fått en partipolitiskt obunden chef; detsamma gäller efterträdaren Lennart Bodström. Nordenskiöld förklarade i samband med sin utnämning till den sammanslagna ordförande- och direktörs-posten, att samhällsutvecklingen sannolikt skulle komma att kräva ställningstaganden av TCO i allt flera politiska frågor. Så blev det också, och detta accepterades under 60-talet av de borgerliga tidningar, som tidigare menat att neutraliteten måste innebära återhållsamhet i partipolitiskt kontroversiella frågor. Försöken att misstänkliggöra TCO:s politiska neutralitet upphörde och återupptogs först i mitten av 70-talet.

Politiskt engagemang är nödvändigt

Inte heller TCO:s försvar för sin tolkning av den partipolitiska neutralitetens innebörd och för det politiska engagemangets nödvändighet är mycket annorlunda i dag än det

var på 50-talet. Nu som då försöker man klargöra för medlemmarna och för utomstående kritiker att partipolitisk neutralitet innebär ettdera av två ting: antingen att organisationen avstår från ställningstaganden i kontroversiella frågor, avger menlösa yttranden och därmed i det långa loppet berövar sig själv allt inflytande, eller att den tar ställning i politiska frågor utifrån ledningens bedömning av vad medlemsintresset kräver – utan att fästa avseende vid partiernas inställning – och därmed riskerar att synas komma i konflikt med än det ena, än det andra partiets ståndpunkt.

Ett par nya argument har tillkommit som en naturlig följd av samhällsutvecklingen under 70-talet. Kampanjen för arbetslivets demokratisering, som främst drivits av LO, TCO, socialdemokratin och folkpartiet, har ytterligare utsuddat skiljelinjen mellan rent fackliga uppgifter och allmänpolitiska frågor. Arbetslivets problem griper in i de flesta inrikespolitiska ställningstaganden. Samma effekt har utvecklingen inom löne- och skattepolitikens områden haft. För att någorlunda kunna skydda medlemmarnas reallöner efter skatt i tid av stark inflation och växande marginals kattetryck i alla inkomstslägen måste de fackliga organisationerna ingripa i skattepolitiken på ett mycket mera aktivt sätt än tidigare. Det som var sanning i SACO och lögn i LO på 60-talet är nu allas mening. I denna utveckling har TCO inte bara följt med utan rentav varit pådrivande. Många andra exempel kunde nämnas. Hela samhällsutvecklingen tvingar facket att vidga sitt intresseområde och gå in i politikens mest omstridda frågor för att

kunna tillvarata medlemmarnas intressen på ett effektivt sätt.

När TCO-ledningen säger att det är vi själva som skall avgöra när, var och hur TCO skall ta ställning i politiska frågor, och inte de politiska partierna eller utomstående kritiker, har den utan tvekan rätt. Men ändå finns alla de problem kring neutralitetens trovärdighet, ledningens representativitet, organisationens sammanhållning och dess roll i det politiska systemet, som kritikerna pekar på. Problemen låter sig inte avfärdas med självsäkert tal om att det här ska inte andra lägga sig i.

Partipolitisk obundenhet

Debatten kring facket's problem i allmänhet och TCO:s i synnerhet är nödvändig. Men det är en förvirrad debatt, där båda sidor tycks ha rätt utan att det har klargjorts på vad sätt. Troligen beror förvirringen till största delen på att debattörerna inte har definierat begreppet partipolitisk neutralitet ordentligt. Det finns skäl att försöka belysa detta begrepp i olika komponenter eller rättare sagt dimensioner och se efter vad det innebär inom var och en av dessa dimensioner. Utgångspunkten bör vara ett accepterande av de fackliga organisationernas väl-motiverade ståndpunkt, att neutralitet aldrig får innebära att facket i strid mot medlemsintresset avstår från att ta ställning i politiskt kontroversiella frågor som angår medlemmarna. För att undvika all oklarhet på den punkten bör man ersätta termen partipolitisk neutralitet med partipolitisk obundenhet. Så gjorde KF häromåret, och så fö-

reslås det i den i år framlagda rapporten "TCO och samhället" att TCO skall göra.

Man kan urskilja tre dimensioner av partipolitisk obundenhet. Den första kallar jag den organisatoriska dimensionen. Den innebär att en organisation för att kunna anses vara partipolitiskt obunden ej får ha någon form av organiserat samarbete med ett visst politiskt parti eller med en intresseorganisation som samverkar med partiet. Man kan genast konstatera att TCO är obunden på den organisatoriska dimensionen. Bland TCO:s kritiker finns kanske föreställningen att TCO är indirekt bunden till SAP via organiserat samarbete med LO i form av samrådsorgan, gemensamma arbetsgrupper etc. Men så är faktiskt inte fallet, med något enskilda undantag. Den samverkan som förekommer mellan TCO och LO sker i huvudsak ad hoc och rent informellt.

Den andra dimensionen kan kallas den personella. Vad det här gäller är att ett visst parti inte får "favoriseras" vid rekryteringen till förtroendeuppdrag och funktionärsbefattningar. Det är tveksamt om TCO numera är helt obunden på den personella dimensionen. Till skillnad från 50-talet, då kritiken mot TCO för bristande "neutralitet" gällde just denna dimension men i realiteten avsåg en enda person (Valter Åman), tycks det under 70-talet ha rekryterats en mängd socialdemokratiskt inställda personer till TCO:s centrala kansli och till en del förbundskanslier. Det är tyvärr svårt (eller snarast omöjligt med hänsyn till den personliga integriteten) att belägga denna iakttagelse vetenskapligt. Men förhållandet är allmänt omvittnat bland dem som har god insyn i

TCO:s inre liv. Detsamma gäller rekryteringen till förtroendeuppdrag på alla möjliga nivåer. Huvudorsaken till dessa tendenser till minskad partipolitisk obundenhet på den personella dimensionen torde vara vad jag här kallat kampanjen för arbetslivets demokratisering och därmed förbundna socialdemokratiska strävanden att bygga upp en "löntagarfront", där TCO gärna inrangeras vid sidan av LO. Det är naturligtvis inte fråga om en av SAP styrd rekrytering till förtroende- och funktionärsjobben inom TCO. Men en stark personlig övertygelse hos dem det gäller, att SAP är det parti som bäst tjänar löntagarintressena, får i praktiken ungefär samma effekt. Sannolikt har denna rekryteringsmekanism förstärkts efter regeringsskiftet.

Den tredje komponenten i den partipolitiska obundenheten är den ideologiska dimensionen. Den är självfallet den viktigaste av de tre dimensionerna – den handlar ju om resultaten av organisationens verksamhet – och den har till stor del ömsesidiga orsakssamband med de två andra. Innebörden av den ideologiska dimensionen kan lättast uttryckas negativt: om en obunden organisation upprepade gånger under en längre tid tar ställning i politiska frågor på ett sådant sätt, att den kommer på samma linje som ett visst parti eller en intresseorganisation som samverkar med partiet, förlorar obundenheten sin trovärdighet. Här gäller samma regel som i utrikespolitiken: trovärdighet är ett livsvillkor för neutraliteten (obundenheten), och trovärdigheten måste kunna hävdas åt alla håll. Naturligtvis är det här fråga om en glidande skala: från den

"rena" ideologiska obundenheten via en rad relativt trovärdiga mellanlägen till ett tillstånd, som kan kallas ideologisk identifikation med ett visst politiskt parti.

Var står TCO?

Var på denna skala befinner sig TCO idag? Frågan kan inte besvaras med vetenskapliga anspråk på precision, eftersom det skulle kräva en typ av komparativa statsvetenskapliga undersökningar, som tyvärr inte har utförts: undersökningar av dels TCO:s remissyttranden och andra uttalanden i inrikespolitikens alla huvudfrågor under såväl 70-talet som 60-talet, dels motsvarande ställningstaganden från andra fackliga organisationer och från alla politiska partier under samma period. Jag har själv redovisat en delstudie av denna typ i boken "Svensk skattepolitik 1945–1970. En studie av partiernas och organisationers funktioner" (1972). Min undersökning tyder inte på att TCO äventyrade den ideologiska obundenhetens trovärdighet i skattepolitiken under perioden 1945–1970. Men den skulle alltså behöva kompletteras med jämförande undersökningar av en rad andra frågor, och även av skattefrågorna, som förs fram till dags dato.

I brist på forskning av detta slag är man hänvisad till sporadiska iakttagelser av remissyttranden etc och till mer eller mindre välgrundade gissningar, när det gäller att bedöma TCO:s ideologiska position idag, jämfört med läget på 60-talet. Men det intryck man får vid ett sådant impressionistiskt studium är att TCO i de flesta politiska frågor glidit allt närmare LO och SAP under

70-talet och nu nalkas ändpunkten, ideologisk identifikation. Framförallt gäller detta allt som rör det stora området "arbetslivets demokratisering". Den gemensamma LO-TCO-linjen i såväl gamla som nya arbetsrättskommittén är ett typexempel. Många andra exempel kunde anföras.

Hur ser TCO-medlemmarna på frågan om sin huvudorganisations partipolitiska obundenhet? Den i en annan artikel i detta nummer av Svensk Tidskrift redovisade SCB-undersökningen av medlemskårens attityder till TCO och politiken ger ett tämligen grovt svar på denna fråga; det har av naturliga skäl inte varit möjligt att specificera frågeställningen efter obundenhetens olika dimensioner. Men det framgår att nära hälften anser, att TCO i hög grad eller i någon mån har övergivit sin obundenhet under senare tid. Endast ca 25 % menar att så inte alls är fallet; resten har ingen uppfattning.

Svaren vittnar om en uppseendeväckande brist på tilltro till TCO:s partipolitiska obundenhet. Ännu mera markant blir svarsfördelningen om man bortser från dem som inte tagit ställning i frågan; då framkommer det att även bland socialdemokratiskt inställda medlemmar en knapp majoritet anser att TCO mer eller mindre givit upp obundenheten. Att de socialdemokratiska TCO-medlemmarna skulle tro att detta skett till borgerlighetens favör är föga troligt. Det framgår ju av undersökningen, att de SAP-inställda har betydligt större tilltro till TCO:s obundenhet än vad de borgerliga sympatisörerna (särskilt de moderata) har.

Medlemmarnas politiska sympatier

Många tecken tyder alltså på att TCO – trots organisatorisk obundenhet – tenderar att bli alltmera bunden till SAP och LO i personellt och ideologiskt avseende samt att medlemmarna i förvånande stor utsträckning är medvetna om detta. Hur går nu detta förhållande ihop med det kända faktum, att en ganska stor majoritet av TCO-medlemmarna i regel sympatiserar med de borgerliga partierna? Kan då inte medlemmarna påverka sin huvudorganisation, så att dess ledning blir mera representativ för majoritetens åsikter?

Innan denna frågeställning tas upp till diskussion, kan det vara lämpligt att titta lite närmare på den partipolitiska fördelningen inom TCO och dess förändringar under det senaste decenniet. Den aktuella SCB-undersökningen visar, att drygt 48 procent av TCO-medlemmarna sympatiserar med det borgerliga blocket – ungefär likformigt fördelade på de tre partierna – medan nära 40 procent håller på socialdemokratin och totalt 45 procent tyr sig till det socialistiska blocket. Partifördelningen överensstämmer i stora drag med den som råder inom hela väljarkåren, och så har det länge varit. Men förändringarna under de senaste åren är ganska dramatiska. Av Olof Peterssons redovisning i rapporten "Väljarna och valet 1976" (SCB: Valundersökningar, rapport 2, 1978, s. 44) kan man se, att andelen TCO-medlemmar som röstade socialdemokratiskt i valet 1968–76 förändrades på följande sätt (den aktuella SCB-siffran tillagd för jämförelsen skull):

1968	1970	1973	1976	1978
46 %	38 %	35 %	41 %	40 %

Vi ser att den stora socialdemokratiska valsegern 1968 inte helt slog igenom inom TCO (50 respektive 46 %) och att SAP:s nedgång i de två följande valen motsvarades av en ännu större tillbakagång inom TCO-kollektivet. Den borgerliga dominansen i TCO var orubbad och förstärktes rentav kraftigt i 1973 års val. Men i 1976 års val visar sig opinionen inom TCO ha svängt högst betydligt, tvärt emot den allmänna tendensen i hela väljarkåren. SAP går nu upp till 41 %, nästan samma andel som bland samliga väljare. Vad beror denna omsvängning till SAP:s favör på? En välgrundad gissning är, att LO-SAP-kampanjen för arbetslivets demokratisering tillsammans med den växande oron för sysselsättningen har fått många ursprungligen borgerliga eller odeciderade TCO-medlemmar att tänka om och börja se socialdemokratin som det pålitligaste löntagarpartiet.

Enligt 1978 års SCB-undersökning är andelen SAP-sympatisörer i TCO nästan oförändrad, medan å andra sidan stödet för det borgerliga blocket har minskat från 55 % i 1976 års val till drygt 48 % i år – en förändring som har sin motsvarighet i hela väljarkåren, att döma av de senaste opinionsmätningarna. Här är dock en viss försiktighet i slutsatserna på sin plats: man kan inte utan vidare jämföra faktisk röstning i ett val med tilltänkt röstning enligt en opinionsundersökning vid senare tidpunkt. Vad man ganska säkert kan säga är, att osäkerheten bland

TCO-medlemmarna har ökat sedan 1976: den socialdemokratiska frammarschen 1973–76 har nu hejats, och en stor del av den kraftiga majoritet som röstade borgerligt 1976 är odeciderad.

Socialdemokratisk dominans i toppen

Låt oss nu återvända till den nyssnämnda frågeställningen kring medlemsinflytande och representativitet. Varför kan inte det starka "borgerliga blocket" inom TCO mera än som tycks ske för närvarande sätta sin prägel på ledningens agerande? Svaret torde ligga i det resonemang som fördes ovan om orsakerna till att socialdemokraterna avancerade i TCO från 35 % 1973 till 41 % 1976, trots att de samtidigt förlorade den knappa procentenhet i väljarkåren som behövdes för att behålla regeringsmakten. Känslan av växande stöd inom TCO-kollektivet, av allt starkare frammarsch för "löntagarfronten" i en tid av stora förväntningar om demokratisering av arbetslivet och ökande oro för sysselsättningen, stimulerade de socialdemokratiska aktivisterna i TCO och ökade deras antal. I en känsla av att vara i pakt med tiden började de snabbt besätta allt flera förtroendeuppdrag och ledigblivna eller nyinrättade funktionärstjänster. På så sätt blev TCO – och förbundsledningarna alltmera "socialdemokratiska" i mitten av 70-talet, och den tendensen har fortsatt, trots att SAP ingalunda har förstärkt sin ställning bland de vanliga medlemmarna.

Mot denna bakgrund är det kanske inte så konstigt, att endast en tiondel av TCO-medlemmarna anser sig ha mycket stora eller

ganska stora möjligheter att påverka TCO:s beslut i viktiga samhällsfrågor, medan nära 82 % känner sig helt eller nästan maktlösa – allt enligt den färskas SCB-undersökningen. Förhållandet torde för övrigt ha sin motsvarighet inom andra folkrörelseorganisationer; medlemsinflytandet och medlemsaktiviteten är dåligt utvecklade överallt. Mera anmärkningsvärt är, att hela 77 procent av SAP-sympatisörerna i TCO anser sig sakna inflytande. Å andra sidan är det just bland socialdemokraterna, som vi finner en någorlunda stor grupp som verkligen tycker att de kan påverka TCO:s beslut – ca 15 % mot 5–9 % bland borgerliga sympatisörer. Detta är kärntruppen av socialdemokratiska aktivister; bland dem som överhuvudtaget anser sig ha något inflytande är SAP överrepresenterat med 58 %, och i den lilla grupp som tycker att de har mycket stort inflytande är nästan alla socialister. Slutsatsen är klar: den aktiva, inflytelserika "eliten" är övervägande socialdemokratisk, den passiva, maktlösa "massan" har ungefär samma partisympatier som folk i allmänhet men med en viss övervikt för den borgerliga sidan.

Den politiska effekten av denna åsiktsmässiga diskrepans mellan aktivister och vanliga medlemmar i TCO torde bli, att ledningen alltför lätt tror sig ha medlemmarna med sig, när den går ut med sina förslag till remissyttranden och andra uttalanden men i själva verket nästan enbart möter de socialdemokratiska aktivisterna i klubbstyrelser och på medlemsmöten. Man ropar till medlemmarna, men man får bara tillbaka ett eko från aktivisterna.

Fondfrågan

Denna mekanism av toppstyrd demokrati – som här beskrivits i avsiktligt tillspetsade ordalag för att förhoppningsvis framkalla debatt och självkritik inom TCO – förklarar mycket av TCO:s märkliga agerande i löntagarfondsfrågan. SCB-undersökningen bekräftar vad som länge varit känt: en stor majoritet av TCO-medlemmarna – liksom av väljarna i gemen – föredrar ett fondsystem med individuella andelar enligt borgerliga ritningar. Endast 27 % är anhängare av den kollektiva LO-SAP-modellen. Till och med bland socialdemokraterna i TCO håller en så pass stor minoritet som 28 % på den individuella linjen (hela 39 procent av dem som tar ställning i frågan). Ändå går TCO:s fondarbetsgrupp i februari 1978 ut med en rapport, som starkt pläderar för ett kollektivt, fackföreningsstyrt fondsystem av i stort sett samma typ som LO-SAP-gruppen framlade en vecka senare! Därtill påstås det, att arbetsgruppens förslag var förankrat hos nästan alla TCO-förbundens ordförande. Den nya rapporten, som kom i början av juli i år, innebär inga större förändringar. Om medlemsdemokratin är någonting värd inom TCO, kommer ledningen med all sannolikhet att få se sig besegrad i fondfrågan på kongressen 1979.

Sammanfattningsvis kan det konstateras, att TCO i dag är en topporganisation som står inför en rad allvarliga problem: medlemmarnas tilltro till den partipolitiska obundenheten sviktar på ett uppseendeväckande sätt, medlemsdemokratin fungerar dåligt, organisationernas politik formas av ett tunt skikt av funktionärer, förtroendevalda och aktiva medlemmar, bland vilka so-

cialdemokratiska sympatier är starkt överrepresenterade.

Det kommande ställningstagandet i löntagarfondsfrågan ställer alla dessa problem på sin spets. TCO står här inför en prövning, som kan bli ännu svårare än pensionsfrågan i slutet av 50-talet. Den gången var man mycket mera återhållsam än nu, bl.a. beroende på att medlemsförbunden hade distinkta, skarpt divergerande intressen, vilket tvingade TCO-styrelsen att avstå från att ta ställning i själva huvudfrågan om obligatorium contra frivillighet. Nu däremot är medlemsintresset mera diffust (även om bank- och försäkringstjänstemännen visar mycket starkare sympatier än andra medlemsgrupper för ett fondsystem med individuella andelar). Ledningen har de facto sträckt sig så långt i riktning mot ett bestämt ställningstagande, att det blir svårt att backa ur före kongressen och låta styrelsen förhålla sig neutral i huvudfrågan, så som man gjorde under ATP-striden. Just därför kan något så unikt i svenskt organisationsväsende som en kongressens revolt mot styrelsen i en facklig och politisk stridsfråga av första ordningen tänkas inträffa. Men det troligaste är att styrelsen driver igenom sin linje – på medlemsdemokratis bekostnad. Hur det än går i fondfrågan, riskerar TCO att sprängas – just det som kritikerna varnat för.

Behövs TCO

Skulle det vara en stor olycka för de TCO-organiserade tjänstemännen och för det politiska systemet i Sverige om TCO upplöstes? Behövs verkligen TCO? Jag är numera be-

nägen att svara nej på dessa frågor. Från att tidigare ha betraktat TCO som en effektiv, partipolitiskt obunden och relativt demokratiskt fungerande företrädare för tjänstemännens intressen och som en värdefull aktör i det politiska livet med såväl pådrivande som stabiliserande funktioner, har jag den senaste tiden kommit fram till en i alla dessa avseenden starkt kritisk syn på denna topporganisation. Detta beror inte på nyförvärvade sympatier för de borgerliga åsikter, som medlemsmajoriteten omfattar och som ledningen gör så litet för att företräda. Det är av principiella skäl som de senaste årens utveckling i riktning mot något som under obundenhetens täckmantel alltmer börjar likna en socialdemokratisk täckorganisation fyller mig med motvilja. Dessa skäl är följande.

För det första är det naturligtvis den bristande åsiktsöverensstämmelsen mellan ledningen och medlemsflertalet samt den därmed sammanhängande urholkningen av den partipolitiska obundenheten som ter sig stötande ur demokratisk synpunkt. Det verkar svårt att komma ur detta tillstånd – det skulle kräva en enorm mobilisering av de borgerligt tänkande medlemmarna och en omfattande förnyelse av funktionärskåren. Men även om detta mot förmodan skulle lyckas inom rimlig tid, kvarstår en rad problem kring en stor, partipolitiskt heterogen och obunden organisation av TCO:s typ.

Det är här – för det andra – väsentligen en fråga om intressebevakningens effektivitet. Om TCO utvecklas vidare i riktning mot att bli en socialdemokratisk täckorganisation, försvagas naturligtvis respekten för

dess ståndpunkter hos den borgerliga halvan av befolkningen och dess politiska företrädare, vilket kan bli bekymmersamt särskilt när de borgerliga partierna innehar regeringsmakten. Men om denna utveckling skulle brytas och den borgerligt sinnade medlemsmajoriteten skulle få mera att säga till om, kan man fråga sig hur pass effektiv intressebevakningen då skulle bli. Ledningen måste i ett sådant läge rimligtvis ta större hänsyn till den socialdemokratiska minoriteten än vad den nuvarande ledningen gör i förhållande till den borgerliga majoriteten. Resultatet skulle bli en serie urvattnade, kompromissbetonade ställningstaganden, som i längden inte blir till glädje för någon – allraminst för medlemmarna. En organisation som inte längre kan på ett trovärdigt och slagkraftigt sätt tillvarata sina medlemmars intressen i fackligt relevanta samhällsfrågor – och det gäller numera nästan alla inrikespolitiska stridsfrågor – har inget existensberättigande.

Detta för över till mitt tredje skäl för att TCO kanske bör försvinna. Det gäller organisationens roll i det politiska systemet. Om TCO utvecklas i riktning mot bättre intern demokrati och åsiktsrepresentativitet och till följd därav får en alltmer diffus politisk profil, måste man fråga sig om en sådan topporganisation har någon vettig funktion att fylla i det politiska systemet. Blir inte TCO då en spegelbild av väljarkåren, tenderande att sammanfalla med denna till följd av tjänstemannagruppernas snabba tillväxt i det postindustriella servicesamhället? Blir inte då TCO en konkurrent till riksdagen, som ter sig skäligen överflödigt och rentav skadligt?

Det är ju dock partiernas uppgift att göra de övergripande intresseavvägningarna i hela folkets namn; det är inte förenligt med den politiska demokratin att en "allomfattande" intresseorganisation, vars styrelse inte kan väljas och vrakas i allmänna val, mer eller mindre övertar denna funktion.

Men låt oss i stället anta, att TCO förblir en socialdemokratiskt dominerad men formellt obunden organisation. I så fall blir dess makt enorm; den blir ett verkligt hot mot den parlamentariska demokratin. Den redan nu påtagliga tendensen att partierna anpassar sig till de TCO-anslutna marginalväljargrupperna kommer att förstärkas – ännu mera än om TCO blir en diffust "borgerlig" organisation. Kampen om väljarna blir kampen om makten i det mäktiga TCO-etablissemangen. Partierna abdikerar och TCO regerar i det helt korporativa slutstadiet.

Hur det än går – vare sig TCO blir en borgerlig papperstiger eller ett socialdemokratiskt lejon – är och förblir TCO en omöjlig topporganisation, så länge fiktionen om partipolitisk obundenhet upprätthålles. Det vore kanske bäst om TCO sönderfaller i sina beståndsdelar genom en serie demokratiska medlemsbeslut. Ett antal vertikala "industri-förbund" av typ PTK, ett stort statstjänstemannaförbund, ett enat lärarförbund, en allomfattande "sjukvårdstjänstemannakartell" etc vore ett fullt tänkbart och ur många synpunkter bättre alternativ. Dessa förbund kunde då – med iakttagande av reell partipolitisk obundenhet – bedriva en effektiv intressebevakning inom sina respektive fackliga specialområden. Ställningstagandena i

de allra mest övergripande samhällsfrågorna och sammanvägningarna av de fackliga särintressena kunde med fördel överlåtas till de politiska partierna i enlighet med den parlamentariska demokratins spelregler.

Ett annat alternativ till det nuvarande ohållbara tillståndet är naturligtvis att TCO

ger upp obundenheten och helt går samman med LO-SAP. Detta skulle säkert ge en i vissa avseenden effektiv bevakning av stora tjänstemannagrupperns intressen. Men många medlemmar skulle lämna skutan, och även i detta fall skulle den svenska organisationsbilden bli betydligt brokigare än nu.